

Tekst 1

Poul Ørum: ”Rotten”*Novelle, 1961***ROTTEN**

¹ Med nøglen i hånden kommer jeg ned ad trappen. Det må være en lørdag eftermiddag, for Martha, købmandens halvgamle tjenestepige med de blege, ligesom nedslidte ansigtstræk og røde skurekonehænder, står ude i gården og skrubber trappestenen. Når hun bruger gulvskrubben, flagrer hendes grålige, senede arme som den knækkede vinge på et fanget ⁵ insekt. Fra morgen til aften slider Martha i det med en blind, furios¹ energi, som husets folk ikke kan finde lovord nok for. Den tanke falder dem aldrig ind, at hun bliver sporet frem, i kantede, rykvise bevægelser, af et ubevidst had: et forgræmmet tyendes² had til tingenes tyranniske krav på alle hendes livs dage.

Martha ser ikke op, da jeg springer over den våde trappesten. Hun tillader ikke forstyrrelser fra omverdenen at sinke hendes selvødelæggelse. Jeg går gennem solskinnet tværs over gården, åbner døren til skuret og træder blændet ind i den gamle, gysende svalegang med de fire retiradedøre³. Yderdøren bag mig blæser i, og hurtigt for ikke at opfatte mørket, støder jeg den op med albuen. Jeg ser mig om i gården. Der er heldigvis ingen andre drenge nede. Endnu mere end mørket frygter jeg et hånligt tilråb. Jeg sætter en pind i ¹⁵ klemme forneden ved døren, så den bliver stående åben.

Da jeg med min nøgle lukker vores lokumsdør op, sidder rotten ved siden af tøndens. Den stirrer på mig med sine sorte lysende perleøjne.

Idet jeg møder dens blik, falder der skæl fra mine øjne, som skrevet står. Et lys synes at flamme op bag dem som en stormtændstik, og jeg ser den totale rotte med al dens væsen: ²⁰ Den hæslige snude, ørets sorte tragt, den skaldede nakke og skabede ryg⁴, halens nøgne orm der kryber ved forpoterne – alting står prentet⁵ med samme ulidelige klarhed for mit syn.

Vorherre vidste nok, hvad han gjorde for vores sjælefreds skyld, da han til dagligbrug skænkede os et sløret syn, der kun opfatter tingene stykkevis og delt, ikke i deres forfærdende totalitet. ²⁵

Jeg springer tilbage og knalder døren i.

– Martha, Martha! skriger jeg. – Der sidder en rotte på lokummet!

Hun kommer springende stiv og kantet over gården.

– Hvad? Hvor? råber hun undervejs i en tone, som om hun vredt anklager mig for en ³⁰ sådan uorden.

Jeg peger rystende på døren. Hun sætter de røde hænder i siden og overskuer situationen i et blik. Så viser hun mig et hul i døren ved gulvet og kommanderer:

– Pas på den ikke slipper ud der, så henter jeg ... Hold foden for så længe!

Og væk var hun. Hold foden for!

³⁵ Jeg tør ikke andet end lystre. Marthas ord er lov i gården, og jeg evner end ikke at fatte, hvad der ville hænde, hvis jeg lod hånt om dem. Så hellere gå døden og Djævelen i møde.

Rotten skraber på døren. Hold foden for!

Jeg går døden og Djævelen i møde. Jeg holder foden for.

¹ Furiøs: rasende

² Tyende: person, der tjener hos nogen, tjenestefolk

³ Retirade(døre): lille, simpel bygning med toilet uden vandskyl. Lå typisk i baggårdene til huse i større byer

⁴ Skabede ryg: ryggen er angrebet af hudsygdom

⁵ prentet: skrevet tydeligt

Martha render tværs over gården for at hente gulvskrubben. Idet hun vender om og
40 løber tilbage mod mig, mærker jeg rotten. Jeg mærker dens tænders skurren helt op i min
hofte, i mine krympede mavemuskler og isnende nakkeskind, Den gnaver i kanten af min
skosål.

Nej, jeg flytter ikke foden, jeg tør ikke, fordi Martha ser på mig mens hun i al evighed
klaprer i sine træsko tværs over gården. Jeg græder uden at vide det, hører en stemme tude
45 lavt og ynkeligt. Det er min egen.

– Luk så op for bæstet! siger Martha. Hun står skrævende med gulvskrubben løftet, og
hendes ansigt er som altid, fladt og udtryksløst beslutsomt.

Jeg hopper tilbage og trækker døren med mig og ser ikke slaget falde gennem dør-
sprækken. Men jeg hører den dumpe bløde lyd, der ligesom ekkoer gennem hele ens krop.
50 Martha træder et skridt tilbage og sætter efter sin vane en hånd i siden. Så dejser hånden
slapt ned, hendes skuldre synker, og det ser ud, som om trækkene i hendes ansigt falder
nedad i en måben.

– Hvad, vil du ikke? spørger hun uforstående og går endnu et skridt tilbage, mens rot-
ten kryber frem mod hende, kradsende med klørerne på cementgulvet. Dens ene øje og
55 forben er knust. Den slæber sig tæt forbi mine skosnuder, og jeg flytter mig ikke.

– Så du vil ikke! skriger Martha og slår igen, slår vildt fra sig og prøver at slå endnu en
gang. Men idet hun løfter gulvskrubben, bliver hun ligesom tvunget rundt i en faldende,
drejende bevægelse. Hun taber gulvskrubben ud af hænderne, og jeg ser hende løbe til-
bage over gården med knyttede hænder presset mod kinderne og en holdning, som om
60 noget er bristet i hende.

Så er jeg alene med rotten i skuret. Jeg kommer forbi den med øjne, der nægter at se,
og med ører der er døve for andet end en høj syngende tone i mit hoved.

I døren snubler jeg over gulvskrubbens skaft, og jeg standser uvis, begriber ikke, hvad
der går af mig. Det er som et uomgængeligt krav, at jeg må bukke mig og samle gulv-
65 skrubben op og løfte den til slag.

– Så du vil ikke, hvisker jeg forfærdet til den døde rotte. – Så du vil ikke.

Rotten rører på sig, en trækning går gennem dens krop, det ser ud, som om bugen løf-
ter sig. Jeg mærker den samme bevægelse stige kvalmende op fra min mave, mens en
blodstribe siver ud af rottens mundvig. Så taber jeg gulvskrubben og løber. Da jeg når i
70 skjul i kroge omme ved skarnkasserne¹, kaster jeg voldsomt op.

Om natten kommer den døde rotte og lægger sig på mit bryst. Den kommer næsten
hver eneste nat.

Så snart døren bliver lukket ind til stuens lys, ved jeg, at den er på vej. Jeg ligger med
åbne øjne og ser ud i soveværelsets mørke. Ikke sove. Så længe du er vågen, kommer den
75 ikke. Ikke sove. Mine øjenlåg bliver så tunge, mørket snævrer sig ind omkring mig. Ikke
sove. Ikke ..

Så hører jeg dens kradsende klør over gulvet. Jeg kan ikke røre mig. Den pusler stille
ved sengens fodende. Mine arme ligger frysende og værgeløse oven på dynen. Jeg overgi-
ver mig, bøjer mig sammen i mig selv, ligger med slatne håndled presset op under hagen,
80 et foster i rædslens moderhule, mens rottens hoved med det knuste øje og blodet sivende
fra mundvigen dukker op over sengens fodstykke, vejrende og snusende. Den springer
blødt bumpende ned på dynen, kryber hen imod mig, langsomt, langsomt, det knuste for-
ben slæber dødt efter den. Den vokser til min egen størrelse, idet den lægger sig tungt og
endegyldigt på mit bryst, stirrer på mig med sit sorte perleøje og puster sin lunkne ånde,
85 stinkende af opkast, ind i mit ansigt.

¹ Skarnkasse: skraldebøtte

Så vækkes jeg af en hivende, stakåndet klynken. En tid efter hører jeg, at det er min egen stemme, der klynker.

Det kan ske, at døren går op, lyset strømmer fra stuen ind i mit mørke.

– Jeg synes, jeg hørte dig græde. Er der noget i vejen?

90 – Jeg drømte.

– Hvad drømte du, noget uhyggeligt?

– Det var den ...

Nej, jeg tør ikke fortælle om rotten. Hvis jeg forråder den, hvad vil den da gøre mod mig næste gang.

95 – Jeg har glemt det.

– Der kan du selv se. Det var ingenting. Sov nu godt.

– Må jeg ikke have lyset tændt?

– Nej, ved du hvad, sådan en stor dreng. Godnat.

Mørke. Ligge med åbne øjne. Ikke sove. Pusler det nede ved sengens fodende?

100 Skal jeg kalde?

Nej, jeg tør ikke forråde den. Jeg har kun at vente.

Sådan er det nat efter nat.

Hvis du vil møde rædslen, skal du blot ligge alene i mørket og vente på den. Det sker aldrig, at den svigter. Den er en tro herre.

105 Når jeg kommer om ved Martha nede i gården, ser hun pludselig forbi mig, som om jeg ikke er der. Folk i huset siger, at hun er begyndt at falde af på den. Hun er blevet åndsfraværende, tilbøjelig til at falde i staver midt i et arbejde. Noget brast i hende den dag og bliver ikke helet igen. Hendes ansigt er som en løsnet knude, munden hænger med afmægtigt nedadstrammende vige. Den ligner en rottemund. Jeg må tage øjnene til mig.

110 En dag møder jeg alligevel hendes blik. Jeg løber og leger nede i gården, og det må være en lørdag eftermiddag, for Martha kommer ud på trappestenen med sin spand og gulvskrubbe. Da jeg tilfældigt vender mig om, står hun og stirrer på mig med et skråt blik hen langs skulderen. Jeg standser brat op, og det krymper i mig, fordi jeg fornemmer det, som om en krøblingeagtig skygge slæber sig tæt forbi mine skosnuder.

115 Men hun ser jo på mig, som om jeg er rotten.